

La salamandra (*Salamandra salamandra*)

(ALDC, VII, 1612. La salamandra)

La *salamandra* és un ‘amfibi, de pell llisa i negra amb taques grogues, amb glàndules secretores de substàncies tòxiques (*Salamandra salamandra*)’ i que viu en paratges humits; la toxicitat i mort afecta petits animals, però no la vida de les persones com s’ha pensat entre la gent inculta (“Picada de salimandra no hi avive [hi ha vida] ni esperança” 96). S’han recollit altres creences populars entorn de la salamandra: “apaga les brases”, “el que la mira, es torna cec” (Viladrau, *Tresor*); “si algú pixa damunt d’una salamàndria, mor enverinat” (Dosrius, Gomis, 2014: 354). El mot (s. XIV) prové del llat. SALAMANDRA (← gr. SALAMANDRA) i ha conegut diverses alteracions en boca del poble: *xalamandra* 17, 25, amb palatalització de la *s*-, com en *xilimandra* 109, *xulimandra* 16; *solamandra* 111, per dissimilació o per homonimització amb *sola*; *salimandra* 4, 7, 11, 15, 19, 88, 90-92, 95-98, 107, potser per descomposició homonimitzadora en *sal* i *mandra* (var. assimilada *silimandra* 105). El segment final en *-ia* és degut a una atracció d’altres mots amb aquesta estructura com *gàbia*, *ràbia* (cf. mapa 955 i PALDC, V, mapa 595): *salamàndria* (var. *salimàndria* 21, 24, 67, 103; *silimàndria* 40, per assimilació;

salamàndia 65, per dissimilació eliminatòria de líquides; *saliàndria* 64, 66), amb pèrdua de la vocal final en *salamandri* 18, 22, *salimandri* 14, 20, 22, com *sindri*. *Salimana* 86 és un manlleu a l’aranès.

Quant a *salamanquesa* 190 (← cast. i arag.), “la reputació màgica d’aquest animaló va fer que hom el relacionés amb els savis i taumaturgs de Salamanca” (DECat, VII: 619 a, 41-42), però recordem que en cast. la *salamanquesa* és el ‘dragó’ (*Tarentola mauritanica*). La resposta *papapeix* 150, dubtosa, és un compost de *papar* ‘menjar’ (< PAPPARE) i *peix* (< PÍSCE).

L’alg. *esquilafeno* 85 és pres del logudorès *schiligafenu*, que pròpiament designa la ‘bívia tridàctila’, *Chalcides chalcides* (Corbera, 2000: 106).

Per a la distribució i motivacions dels significants de ‘salamandra’, veg. Nesi, 2001.

Cal remarcar que la manca de respostes a una gran part del domini està en relació amb l’absència de l’amfibi.

Són mots normatius *salamàndria*, des del DOrt, 1917 (la diferència formal amb el cast. *salamandra* deu explicar la seva primera acceptació), i *salamandra*, des del DG_I, 1932.

